

ZOOPOJMI

adhezijske naprave – naprave za pritrjanje (žlezna polja, mišičasti priseski, kavljji) [Sket]

adipocite – celice, ki kopičijo maščobo; v maščobnem vezivnem tkivu [65]

aferentno – →CŽS [137]

aleli – genski pari za isto lastnost [50]

ambulakralni sistem – gibalno iz petih radialnih kanalov, povezanih s cirkulomoralnim obročem; vzdolž kanala niz ampul, ki prehajajo v ambulakralne nožice (iglokožci/echinodermata) [95]

amionotelične živali – ž., ki izločajo amoniak direktno v okolje (praživali, spužve, ožigalkarji, iglokožci, kostnice, vodne dvoživke) [116]

antenalni bič – občutljiv slušni organ (???) (žuželke/insecta) [127]

apokrini sekrecija – izločanje, pri katerem se odcepi apikalni del žlezne celice z izločkom [62]

apoksija – pogoji brez kisika [110]

apoliza – ločitev epitelnih celic od stare kutikule pri levitvi (?) [84]

aprokta žival – ž., katere prebavilo ima samo eno odprtino (vrtinčarji/turbellaria, sesači/trematoda) [100]

avtofagija – razgradnja lastnih nefunkcionalnih c. organelov* [31]

avtogamija – združitev gamet istega osebka [Sket]

botridialno tkivo – sistem celomskih kanalov (pijavke/hirudinea) [91]

celični organeli – biokemijski, strukturni, funkcionalni razdelki evcite, z membrano ločeni od citosola* [29]

cenocita – celica s številnimi jedri [54]

centromer (primarni zažetek) – mesto, kjer sta povezani kromatidi*; vsebuje visoko repetitivne sekvence DNA [50]

cevasto srce – (členonožci/arthropoda) [111]

ciklini – snovi, ki regulirajo prehode med fazami celičnega cikla [52]

cikloza – proces kroženja prebavnih vakuol (praživali/protozoa) [99]

ciliarni tip fotoreceptorja – fotoreceptor, pri katerem je apikalni del čutilnih celic v obliki cilije z nagubano površino (ožigalkarji/cnidaria, iglokožci/echinodermata, vretenčarji/vertebrata) [132]

cimogeni – neaktivni predhodniki encimov [31]

cistid – hišica iz hitinske kutikule, impregnirane z apnencem (mahovnjak/bryozoa) [85]

citofarinks – nadaljevanje citostoma* (praživali/protozoa s trdno pelikulo) [99]

citopiga – mesto za izločanje (praživali/protozoa) [99]

citoplazma – del protoplazme*; citosol* + citoskelet* + celični organeli* [14]

citoskelet – celično ogrodje; vzdržuje obliko c., omogoča gibanje c. in c. organelov*, sodeluje pri c. delitvi [28]

citosol – osnovna plazma; tekoči del citoplazme; vsebuje organske in anorganske spojine [28]

- citostom** – celična usta za sprejem hrane (praživali/protozoa s trdno pelikulo) [99]
- corium – dermis, usnjica (vretenčarji/vertebrata) [85]
- dermalni skelet – skelet iz mezodermalnih ambulakralnih in interambulakralnih plošč (iglokožci/echinodermata) [95]
- dermatoptični čut – zaznavanje svetlobe s telesno površino (ožigalkarji/cnidaria, iglokožci/echinodermata, kolobarniki/annelida) [84,133]
- dihalni pigmenti – **hemoglobin** (vretenčarji/vertebrata, mehkužci/mollusca, kolobarniki/annelida, členonožci/arthropoda, iglokožci/echinodermata), **hemocianin** (polži, raki, pajki), **hemeritrin** (mnogoščetinci/polychaeta, ramenonožci), **klorokruorin** (mnogoščetinci/polychaeta) [112]
- dinein – molekule z ATP-azno aktivnostjo, ki povezujejo dvojčke mikrotubulov v undulipodijih* [22]
- DNA polimeraza – encim, ki dodaja nukleotide pri replikaciji (podaljšuje verigo) in odstrani primer* na koncu dodajanja; lahko sproti popravlja napake, ki nastanejo med dodajanjem nukleotidov [25]
- eferentno – CŽS → [137]
- EGF – epidermalni rastni faktor [86]
- eksocitoza** – proces, pri katerem c. z vezikli izloča vsebino v okolje (obnavljanje membran, izločanje hormonov) [20]
- eksokrine žleze** – žleze, ki snovi izločajo navzven [61]
- eksoni – kodirajoči deli genskega zapisa [42]
- ekstrusomi** (triho-, muko-, toksiciste) – organeli z obrambno vlogo; v korteksu* (migetalkarji/ciliata) [81]
- endokrine žleze** – žleze, ki snovi izločajo v telesne tekočine [61]
- endolimfa – tekočina v polkrožnih kanalih [129]
- endosom** – vezikel, ki vsebuje snovi, ki pridejo v c. z receptorsko posredovano endocitozo* [31]
- epitelnomišične celice – (ožigalkarji/cnidaria) [83]
- epizojičen** – živi na drugi živali [Skel]
- eumetazoa – pravi večceličarji [137]
- evkromatin** – nezgoščen, svetel, transkripcijsko aktiven del kromatina [35]
- evprokta žival – ž., katere prebavilo ima dve odprtini – usta in anus [100]
- Fabricijeva bursa – limfatski organi pri pticah [101, 115]
- fagocitoza** – vrsta endocitoze*; transport netopnih delcev v celico [20]
- fagosom** – prebavna vakuola, ki pride v celico s fagocitozo* [31]
- gastrovaskularni sistem** – razvejano črevo, ki prevzame vlogo transportnega sistema (večji nevretenčarji) [111]
- gen** – funkcionalna enota DNA, vsebuje informacijo za sintezo beljakovine in informacijo za prepis v RNA [25]

glikokaliks – posebne molekule na zunanji površini membrane; predvsem glikoproteini in glikolipidi; omogočajo spoznavanje celic [20]

haloni – [86]

helikaza – odpira vijačnico [25]

hem(at)opoeza – proces nastajanja krvnih celic [67]

hemocite – krvne celice [66]

hemolimfa – vezivo s tekočo medceličnino ('kri') živali z odprtim krvožiljem [65]

heta – ščetina; pomembna za gibanje; izloča jih poseben tip epitelnih celic (kolobarniki/annelida) [84]

heterofagija – razgradnja snovi, ki vstopajo v c. [31]

heterokromatin – kondenziran, temen, transkripcijsko neaktiven del kromatina [35]

heterolizosom – sekundarni lizosom, ki nastane z združevanjem primarnega lizosoma in endosoma* ali fagosoma* [31]

hipoksija – pogoji z zmanjšano količino kisika [110]

histogeneza – proces nastajanja tkiv [60]

hoanocita – celica ovratničarka (spužve/porifera) [99]

hoanoderm – plast hoanocit* (spužve/porifera) [99]

holokrina sekrecija – način izločanja, pri katerem se cela celica pretvori v izloček [62]

hrbta struna (notohorda) – elastična oporna struktura med črevesom in hrbtenjačo (strunarji/chordonia (vretenčarji samo v embrionalnem stadiju)) [95]

infraciliature – strukture na bazi migetalk (migetalkarji/ciliata) [81]

integument (=koža) – epitel + mezodermalni sloj; pokriva površino živali [81]

interkalarni disk – mehanska povezava celic pri srčnem mišičnem tkivu; dezmosomu podobna struktura, vezana na linijo Z [76]

interkromomere – manj kondenzirani deli (orjaškega?) kromosoma [50]

introni – nekodirajoči deli genskega zapisa [42]

introvert – del telesa, ki se vsuka notri (npr. rilec pri ježerilcih/acantocephala) [Sket]

Jacobsonov organ – olfaktoreceptor, vomeronazalni organ, povezan z ustno votlino (plazilci/reptilia) [124]

jamičasti organ – termoreceptor med očmi in nosnicami (klopotače) [125]

Jonsthoronov organ – poseben tip skolopidijev* na antenah; zaznavajo nagib antenalnega biča* (žuželke/insecta) [127]

kadherin – transmembranski protein v dezmosomih, adhezijska molekula [21,60]

kamričasto srce – (mehkužci/mollusca, vretenčarji/vertebrata) [111]

keratin – [85]

keratinocyte – [85]

- kinetohor** – mesto na centromeru*, kamor se med delitvijo pripenjajo mikrotubuli delitvenega vretena [50]
- kinocilije – migetalke; večji gibljivi izrastki plazmaleme [22]
- klitelum – žlezasti pas (kolobarniki/annelida) [84]
- kloragogno tkivo** – tkivo okoli črevesa, kjer se kopičijo izločki (deževniki) [116]
- knida, nematocista (penetranta, volventa, glutinanta) – struktura za pritrjanje ali obrambo
(ožigalkarji/cnidaria) [83]
- knidocyte** – c., ki sintetizirajo knide* (ožigalkarji/cnidaria) [83]
- knidon** – celotna orožarna, ki jo ima neka žival ☺ [Sket]
- kodon** – skupina treh nukleotidov (triplet) na mRNA, določa aminokislino [42]
- kodon, terminacijski – nesmiselni kodon, določa konec polipeptidne verige (3) [42]
- koloblast** – lepljiva celica za lovljenje hrane; iz spiralasto zavite migetalke, ki ovija nitasto celico (rebrače
(ožigalkarji/cnidaria?)) [83]
- koloblasti – celice lepljivke (ctenophora/rebrače) [Sket]
- konekson – v kanalčke organizirani transmembranski proteini pri presledkovnih stikih; za prehod manjših molekul; prevajajo električne impulze [21]
- kontraktilna* vakuola** – izločalni mehurček (praživali/protozoa, spužve/porifera) [116] *neadekvatno ime!
izločalna vakuola [Sket]
- korteks** – integument iz vzdolžnega sistema mikrotubulov in treh membran (trosovci/sporozoa, migetalkarji/ciliata)
- Kortijev organ** – čutilo za sluh, leži v srednjem kanalu polža (ductus cochlearis) [130]
- kožomišičnica** – plast gladkih mišic pod integumentom (kolobarniki/annelida, gliste/nematoda) [71, 90, 91]
- kromatida** – del kromosoma [50]
- kromatofora – pigmentna celica v usnjici višjih vretenčarjev (vertebrata) [87]
- kromomere** – kondenzirani deli (orjaškega?) kromosoma [50]
- kutikula** – izloček epitela nevretenčarjev; lahko otrdi in tvori eksoskelet (kolobarniki/annelida, gliste/nematoda, nekateri maločlenarji/oligomeria, hitinska kutikula: členonožci/arthropoda) [83]
- lagena** – cevast izrastek vrečke, iz katerega se pri četveronožcih razvije čutilo za sluh (pri krokodilih in pticah je ravna, pri sesalcih zavita v obliki kožnatega polža (cochlea)) [130]
- lateralna inhibicija** – z inhibicijo določenih skupin celic se poveča kontrastnost svetlih in temnih predelov slike (robni efekt – na robu je kontrast večji) [136]
- ligaza DNA – poveže Okazakijske segmente v enotno verigo [25]
- lizosom** – prebavni center celice, regulator celične presnove; vezikel, obdan z membrano; vsebuje hidrolitske encime; osnovni funkciji: heterofagija*, avtofagija* [31]
- lizosom, terciarni** (telolizosom, rezidualno telo) – lizosom* z ostanki, nepredelanimi snovmi [31]

makrofagi – velike celice z veliko lizosomi; potujejo po vezivu in fagocitirajo tujke in odmrle dele celic [64]

Malphigijevo telesce – ultrafiltracijski del nefrona; iz Bowmanove kapsule in glomerulosa

(vretenčarji/vertebrata) [119]

mastaks – žvekalni del želodca (kotačniki) [100]

matriks (intersticij) – medceličnina [60, 62]

merokrina sekrecija – izločanje, pri katerem se sekreti izločajo z eksocitozo* [62]

metabolija – spreminjanje oblike telesa (evglene) [81]

metamerizirano telo – členjeno telo [Sket]

mikrovili – prstasti izrastki plazmaleme*; vsebujejo snope aktinskih filamentov [22]

mioneme – kontraktilne fibrile v korteksu* (migetalkarji/ciliata) [81]

MTOC – mikrotubulni organizacijski centri; posebni predeli celice, kjer nastajajo mikrotubuli; centrosomi [29]

mucini – glikozilirani proteini, izloček mukoznih žlez [62]

nega zaroda – ko ima nastajajoči osebek korist od staršev (zelo širok pojem) [Sket]

neksin – protein, ki povezuje mikrotubule v undulipodijih* [22]

nevromast – sekundarna čutilna celica s cilijami, obdanimi z želatinasto kupulo (ribe, dvoživke) [127]

nevroni – specializirane celice, ki zaznavajo, prevajajo, procesirajo dražljaje in se nanje odzivajo [137]

nukleolus – jedrce; v njem se sintetizirajo rRNA [35]

nukleolus organizator – predel DNA v nukleolusu, ki vsebuje gene za prepis rRNA; vsebuje visoko repetitivne sekvence [35, 50]

nukleosom – histonski proteinski oktamer, dvakrat ovit z odsekom DNA [33]

oceli – majhne oči (členonožci/arthropoda) [133]

omatidij – očesce, del fasetnega (sestavljenege) očesa (členonožci/arthropoda) [133]

operkulum – poklopec (polži predškrgerji) [90]

ostia – srčne reže (členonožci/arthropoda) [111, 113]

parabronhij – osnovna enota ptičjih pljuč [110]

parakrine žleze – žleze, ki snovi izločajo v medceličnino [61]

parapodiji – izrastki telesne površine; parne okončine iz dorzalne (notopodium) in ventralne (nevropodium)

krpe s trdno osno ščetino (acikulo) (goli polži, mnogoščetinci/polychaeta) [91]

parasomalna vrečka – mesto ob migetalki, kjer poteka pinocitoza* (migetalkarji/ciliata) [81]

parenteralno prehranjevanje – (trakulje/cestoda) [82]

pelikula – čvrstejša telesna površina (praživali/protozoa) [81]

perikard – celom okoli srca [Sket]

perikardialni sinus – (členonožci/arthropoda) [111]

perinuklearni prostor – prostor med membranama jedrnega ovoja [33]

- peristaltika – izmenjujoče valovanje mišičnih slojev [89]
- peristom – ustno polje, obdano z migetalkami (praživali/protozoa s trdno pelikulo) [99]
- peroksisomi** – c. organeli*, v katerih potekajo oksidacijski procesi in razstrupljanje [32]
- pinakocita – ploščata c. pinakoderma*; zlahka se loči od površine; vsebuje filamente (spužve/porifera) [81]
- pinakoderm** – telesna površina iz pinakocit* (spužve/porifera) [81]
- pinocitoza** – vrsta endocitoze*; transport tekočin v celico [20, 81]
- plazmalema** – celična membrana, pogosto pokrita z izločki (kutikula, sluz) [14] ; preprosta telesna površina (praživali/protozoa) [81]
- pleopodi – plavalne okončine, na abdomnu (višji raki/malacostraca) [93]
- polipoidni – polipasti, polipu podobni, izgledajoč kot polipi (čuškarji/kamptozoa) [Sket]
- polisom** – ribosom, povezan z mRNA; na njih se sintetizirajo: citoplazemski proteini, ki ostanejo v c., encimi peroksisomov* [29]
- politeni** – orjaški kromosomi v somatskih celicah ličink dvokrilcev [50]
- porocita – c. z obsežnim intracelularnim prostorom, ki tvori poro; med pinakocitami* (spužve/porifera) [81]
- primaza – encim, ki sintetizira primer* [25]
- primer (začetnik) – del molekule RNA, ki začne replikacijo [25]
- proglotidi** – odrivki (trakulje/cestoda)
- prohormon** – predstopnja hormona [144]
- proliferativna cona – mesto, kjer nastajajo proglotidi (trakulje/cestoda) [Sket]
- proprioreceptorji – čutila gibal [122]
- protoplazma** – celična snov; pri evcitah diferencirana v jedro in citoplazmo* [14]
- pseudocel** – na videz prazen prostor, brez tkiva [Sket]
- pseudopodiji** – gibalni organeli (nekateri praživali/protozoa) [88]
- rabbit** – paličasti sekrecijski produkt z obrambno funkcijo; izločajo epitelne c. (vrtinčarji/turbellaria) [81]
- rabdometri** tip fotoreceptorja – fotoreceptor, pri katerem je apikalni del čutilnih celic izoblikovan v mikrovile (kolobarniki/annelida, členonožci/arthropoda) [132]
- receptorski potencial** – sprememba mirovnega membranskega potenciala receptorske celice [123]
- reoreceptor** – čutilo za zaznavanje vodnega toka in premikanje plena; skupki nevromastov* (ribe, dvoživke) [127]
- retina – mrežnica, receptorski del očesa [133]
- retinomotorika** – spreminjanje položaja fotoreceptorjev glede na osvetlitev (nižji vretenčarji) [133]
- rezilin** – elastičen protein v kutikuli žuželk, predvsem v predelih sklepov [93]
- ribosom** – del citosola*; ribonukleoproteinska zrnca, kjer poteka sinteza beljakovin [28]
- senzile** – kemoreceptorji; bipolarni čutilne celice (členonožci/arthropoda) [124]

- senzorična transdukcija** – pretvorba dražljaja v informacijo; poteka z regulacijo ionskih kanalov v membrani receptorja direktno ali preko sekundarnih sporočevalcev [122]
- sincicij – enotna citoplazemska masa z organeli [81]
- skolopidiji** – (žuželke/insecta) [127]
- somit – člen (kolobarniki/annelida) [91]
- spikule** – (spužve/porifera) [89]
- spongocel** – gastralni prostor spužev [99]
- statociste** – votlinice s tekočino in statolitom, ravnotežni organi nevretenčarjev [128]
- stereocilije – poseben tip mikrovilov*; negibljive; pogoste strukture nekaterih čutilnih celic [22]
- stomohorda** – oporna struktura, podobna struni*; v sprednjem delu telesa (črevoškrgarji/hemichordata) [95]
- stratum corneum – izrazito poroženel zgornji del kože (vretenčarji/vertebrata razen rib, dvoživk) [85]
- subcutis – podkožje; pomembno pri termoregulaciji (toplokrvne živali) [85]
- sukcedalna poliembrionija – iz enega jajca nastane več odraslih osebkov (sesači/trematoda) [Sket]
- takson** – sistematska enota; osnovni takson je vrsta/species* [Sket]
- taksonomski znaki** – znaki, po katerih se vrste med seboj razlikujejo (morfološke razlike, citogenetski znaki, potek ontogeneze, vedenje, feromoni, zvočno vabljenje, fiziologija, hrana, intenziteta metabolizma, telesna T, biokemijski znaki, genom) [Sket]
- telomere** – končni deli kromosoma, vzdržujejo stabilnost; vsebuje visoko repetitivne sekvence DNA [50]
- tenidij – spiralasta odebelitev trahej, preprečuje stiskanje (stonoge/myriapoda, žuželke/insecta) [107]
- timpanalni organ** – skolopidij*, povezan s trahejami; čutilo za sluh (žuželke/insecta) [127]
- tkivo – skupina enako diferenciranih, organiziranih celic, ki delujejo usklajeno [60]
- topoizomeraze – odvijajo vijačnico [25]
- traheole** – končne razvejitve traheje, obdane s citoplazmo terminalne celice (stonoge/myriapoda, žuželke/insecta) [107]
- transdukcija** – nastanek receptorskega potenciala (prva faza vzbujenja receptorja)
- transformacija** – tvorba niza akcijskih potencialov različnih frekvenc (druga faza vzbujenja receptorja)
- trihobotriji** – tangoreceptorji za zaznavo zračnih tokov (členonožci/arthropoda) [126]
- tunicin – snov, podobna celulozi; gradi plašč (plaščarji/tunicata) [85]
- undulipodiji – bički in migetalke [88]
- ureotelične živali** – ž., ki sintetizirajo sečnino v jetrih (ribe hrustančnice, kopenske dvoživke, sesalci) [116]
- urikotelične živali** – ž., ki amoniak pretvarjajo v sečno kislino (žuželke, polži pljučarji, plazilci, ptiči) [116]
- večstopenjski epitel** – posebna oblika enoslojnega epitela, kjer vse celice ležijo na bazalni lamini, ampak niso enako visoke [60]

velum ali velarium – obroč, ki deloma zapira odprtino umbrele/klobuka meduze; omogoča ožji curek vode

in s tem bolj učinkovito reaktivno plavanje (ožigalkarji/cnidaria) [Sket]

vestibulum – del notranjega ušesa s čutilom za ravnotežje (vretenčarji/vertebrata) [128]

vibroreceptor – čutilo za zaznavo tresenja podlage (ptiči/aves, členonožci/arthropoda) [127]

visceroreceptorji – čutila notranjih organov [122]

zaprta mitoza (≠odprta mitoza) – mitoza, pri kateri jedrni ovoji ne razpade (nekateri enoceličarji) [53]

zoid – osebek mahovnjaka (bryozoa) [85]

zooklozele – simbiotske zelene alge (sladkovodni ožigalkarji, vrtinčarji, mehkužci (?)) [99]

zooksantele – simbiotske rumene alge v endodermu koralnjakov (morski ožig., vrtinč., meh.) [90, 99]

Viri:

- J. Štrus – Splošna zoologija; [v oglatem oklepaju št. strani]
- predavanja pri Sistematski zoologiji nevretenčarjev